

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий інститут журналістики
Кафедра телебачення і радіомовлення

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРОФЕСІЙНИЙ САМОАНАЛІЗ ТА МЕДІАКРИТИКА
для студентів

галузь знань 06 «Журналістика»
спеціальність 061 «Журналістика»
освітній рівень перший, бакалавр
освітньо-професійна програма *журналістика та соціальна комунікація, видавнича справа та медіаредагування, медіапродюсування, реклама та зв'язки з громадськістю*
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	залік

Пролонговано: на 20²³/20²⁴ н.р. Володимир (Людмила) «31» 08 2023р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник: *Олександр Чекмишев*, доктор наук із соціальних комунікацій,
проф., проф. кафедри соціальних комунікацій

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри соціальних комунікацій

 (Юрій БОНДАР)

Протокол № 11 від 08 липня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією Навчально-наукового
інституту журналістики

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії Анастасія
ВОЛОБУЄВА

«29» серпня 2022 року

1. Мета дисципліни. Мета навчальної дисципліни: засвоєння студентом комплексу практичних знань та навичок щодо професійних та етичних стандартів в діяльності сучасного журналіста для здійснення професійного медіакритичного самоаналізу.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Мати загальне уявлення про професійні та етичні стандарти і кодекси журналіста.

3. Анотація навчальної дисципліни: Дисципліна «Професійний самоаналіз та медіакритика» викладається у 4 семестрі та підсумовує підготовку студентів 2 курсу, узагальнює систему базових знань зі спеціальності «Журналістика». Вона формує комплекс професійних знань, умінь, навичок із професійних та етичних стандартів діяльності сучасного журналіста для здійснення професійного медіакритичного самоаналізу. Вчить створювати професійне портфоліо та профіль.

4. Завдання (навчальні цілі):

Завдання навчальної дисципліни: навчити студентів розуміти, розрізняти та практично застосовувати основні професійні та етичні стандарти журналістської професії, які відрізняють цю професію від інших комунікаційних професій та спеціалізацій (реклама, зв'язки з громадськістю, пропаганда та контрпропаганда).

Дисципліна спрямована на формування таких програмних компетентностей:

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми методи і технології викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумк. оцінці з курсу
Код	Результат навчання			
Знати				
1.1	Особливості стандарту оперативності	лекція		5
1.2	Критерії, що визначають точність та достовірність інформації	Лекція, семінар	Усна відповідь	5
1.3	Як досягати збалансованості подачі матеріалу, безсторонності та багатоманітності точок зору	Лекція, семінар	Усна відповідь	5
1.4	Способи відокремлення фактів від коментарів та оцінок	Лекція, семінар	Усна відповідь	5
1.5	Технології забезпечення повноти та простоти подачі інформації	Лекція, семінар	Усна відповідь	5
1.6	У який спосіб захищати джерела інформації та як сучасні стандарти тлумачать незаконні методи збирання інформації, її придбання, дискримінацію та плагіат	Лекція, семінар	Усна відповідь	5
Вміти				
2.1	Розрізняти та практично застосовувати основні професійні та етичні стандарти з точки зору місця і ролі журналістики у суспільстві	Семінар, самостійна робота	Усна відповідь, профіль-резюме	10
2.2	На практиці застосовувати основні професійні стандарти	Семінар, самостійна	Усна відповідь	10

	як технологічні прийоми професійної комунікації	робота		
2.3	Визначати які етичні стандарти найбільшою мірою відповідають критеріям оцінки тих чи інших дій журналіста в процесі підготовки матеріалу	Семинар, самостійна робота	Усна відповідь,	20
Комунікація				
3.1	Поєднувати інструменти регуляції та саморегуляції журналістської професії у вигляді законодавства про ЗМІ та професійних/етичних стандартів ЗМІ	Семинар, самостійна робота	Усна відповідь,	10
3.2	Презентувати результати власних досліджень	Семинар, залік, самостійна робота	профіль-резюме, портфоліо	10
Автономність та відповідальність				
4.1	Критично оцінювати результати своєї діяльності	Залік, самостійна робота	профіль-резюме, портфоліо	10
	Разом			100

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	Програмні результати навчання											
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4
ПРН-3. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.	+	+	+				+	+		+		+
ПР09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства.	+	+		+		+	+		+	+		

ПР10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.				+						+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання.

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема оцінювання теоретичної підготовки – результати навчання (знання 1.1–1.6), що складає 30% від загальної оцінки та оцінювання практичної підготовки – результати навчання (вміння 2.1-2.3); (комунікація 3.1-3.2); (автономність та відповідальність 4), що складає 70% загальної оцінки.

Дисципліна покликана сформувати професійне портфоліо студента за напрямом «журналістика» а також створити і наповнити професійний профіль-резюме на основі сформованих навичок та тих матеріалів, що готувалися і публікувалися протягом двох років навчання. Портфоліо має бути створене з дотриманням принципів академічної та професійної доброчесності.

- семестрове оцінювання:

Кількість балів під час навчального періоду формують бали, отримані здобувачем у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка під час навчального періоду складаються із балів, отриманих за усну відповідь на семінарах, підготовлене профіль-резюме, портфоліо.

Змістовий модуль 1

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
	Min – 36 балів	Max – 50 балів
Усні відповіді (підготовка та аналіз матеріалів)	2x6=12 2x12=24	2x10=20 2x15=30
Усього	36	50

Змістовий модуль 2

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
	Min – 12 балів	Max – 30 балів
Усні відповіді (парафраз, рерайт, плагіат)	1x3=3	2x5=10
Створення портфоліо (мовний аспект)	1x5=5 1x4=4	1x14=14 1x6=6
Усього	12	30

Підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – залік;

- максимальна кількість балів, які може отримати студент за семестр – 100 балів.

	ЗМ	ЗМ2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум			12	60
Максимум	50	30	20	100

Залік у вигляді портфоліо та профілю – 20/12 балів

Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж *критично-розрахунковий мінімум* – 40 балів (*рекомендований мінімум* складає 48 балів), до захисту портфоліо не допускаються і мають за домовленістю з викладачем здати практичні роботи у Google Class.

7.2. Організація оцінювання

Дисципліна має 1 змістовий модуль. Кожен змістовий модуль включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу, а також підсумкові контрольні роботи. Підсумкова форма оцінювання – іспит.

Оцінювання успішності знань студентів здійснюється у формі семестрового оцінювання (усні відповіді, презентація портфоліо).

Успішне виконання завдання – отримання за роботу не менше 60% від максимальної оцінки.

Критерії оцінювання:

Кафедра соціальних комунікацій – оцінка напрацювань студента, формування аналізу відповідності цих матеріалів фаховим та етичним вимогам, керівництво студентом у підготовці нових матеріалів, які б демонстрували професійні вміння з максимально вигідної позиції (за потреби).

Завдання		Оцінювання
Підготовлений студентом медіаматеріал (мінімум 5)	Матеріали включаються до портфоліо. Вони мають бути різних жанрів, можуть бути пресовими, інтернет-матеріалами телевізійними чи радійними (за змістом вивченого у 1-4 семестрі). Завдання не оцінюється в семестровому контролі, а виноситься на залік	0
Аналіз матеріалу на відповідність	Студент належно аргументує відповідність/невідповідність матеріалу, що	10

жанру (аналізується мінімум два власних матеріали 2x10=20 балів максимум)	аналізується, обраному жанру, посиляючись на теоретичні та інші джерела	
	Аргументація не переконлива, але матеріал відповідає обраному жанрові	6
	Аргументації немає, або матеріал не відповідає вказаному жанру	0
Аналіз матеріалу на відповідність стандартам журналістики (аналізується мінімум два власних матеріали 2x15=30 балів максимум)	Студент аргументовано доводить відповідність/невідповідність матеріалу, що аналізується, вимогам професійних стандартів, посиляючись на теоретичні та інші джерела	15
	Аргументація не переконлива, але стандарти дотримано	9
	Аргументації немає, або професійні стандарти не дотримано	0

Кафедра видавничої справи та редагування – оцінка напрацювань студента з погляду дотримання норм і принципів академічної доброчесності, зокрема недопущення плагіату.

Завдання	Оцінювання	
Створені студентом парафраз та рерайт запропонованих текстів.	Якісне виконання	5
	Можливе виконання	3
	Неприйнятне виконання	0
Створений студентом журналістський твір (жанр обрати самостійно) про плагіат у котрійсь зі сфер життєдіяльності суспільства (використати не менше 3-х правильно оформлених цитат із належними покликаннями)	Якісне виконання	5
	Допустиме виконання	3
	Неприйнятне виконання	0

Кафедра мови та стилістики – перевірка та допуск до публікації української та англійської версій портфоліо та профілю (за умови відсутності української чи англійської версії – студент до захисту не допускається; мінімальна вимога кожною мовою необхідно представити бодай 1 матеріал).

Завдання	Оцінювання	
Мовна оцінка портфоліо (українська мова)	Грамотне портфоліо та профіль	14
	Допустиме портфоліо та профіль	8
	Безграмотне портфоліо та профіль	0
Мовна оцінка	Грамотне портфоліо та профіль	6

портфоліо (англійська мова)	Допустиме портфоліо та профіль	4
	Безграмотне портфоліо та профіль	0

Критерії оцінювання заліку. Залік – портфоліо та профіль

Портфоліо та профіль, які містять не менше 5 творів різних жанрів, у тому числі й аналізованих у попередніх завданнях (виносяться на залік, супроводжуються коментарем у вигляді презентації, коментар передбачає аналіз здобутих навичок та потребу в подальшому професійному навчанні)	Якісно підготовлене портфоліо, репрезентаційний профіль, зрозуміла та лаконічна презентація	20
	Портфоліо містить твори одного жанру чи виду, профіль потребує уточнень та презентує недостатній рівень навичок студента щодо підготовки журналістських матеріалів інформаційних жанрів. Презентація містить помилки та не повно відображає роботу студента	16
	Мінімально допустиме портфоліо та профіль, таке що потребує виправлення і додаткових зусиль, але містить 5 матеріалів та презентацію	12
	Провальне портфоліо, незрозумілий профіль	0

7.3. Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекційних, семінарських та практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Професійний самоаналіз медіадіяльності				
1.	Тема 1. Предмет і завдання курсу. Стандарти журналістики. Оперативність і точність подачі інформації.	2	4	5
2	Тема 2. Достовірність і збалансованість подачі інформації	2	2	5
3	Тема 3. Відокремлення фактів від коментарів та оцінок		2	5
4	Тема 4. Повнота подачі інформації. Простота мови і зрозумілість зображення		2	5
5.	Тема 5. Професійний аналіз медіапродукту на предмет дотримання стандартів професійної діяльності		4	5
6	Тема 6. Властивості медіакритики		2	5
7	Тема 7. Стереотипи у масовій комунікації		3	5
Змістовий модуль 2. Академічна доброчесність і плагіат. Меліакритика				
8	Тема 8. Академічна доброчесність. Види відповідальності за порушення академічної доброчесності.		2	5
9	Тема 9. Плагіат як соціальнокомунікаційне явище. Причини вдавання до плагіату. Види і прийоми плагіату. Право на творчість і плагіат.		2	5
10	Тема 10. Тексти з ознаками девіацій: «плагіат ідей», «самоплагіат», «перенасичений цитатами текст».		2	5
11	Тема 11. Технології плагіату: рерайтинг, парафраз, компіляція, копіпаст.		2	5
12	Тема 12. Професійне портфоліо, професійний профіль-резюме журналіста		2	15
13	Тема 13. Типові помилки в роботі журналіста над матеріалами в інформаційно-публіцистичних жанрах		2	2
14	Тема 14. Типові помилки в роботі журналіста над матеріалами в аналітично-публіцистичних жанрах		2	2
15	Тема 15. Типові помилки в роботі журналіста над матеріалами в художньо-публіцистичних жанрах		2	2
	Усього	4	70	76

Загальний обсяг **150** год., у тому числі:

Лекцій – **4 год.**

Практичні заняття — 70 год.

Самостійна робота — 76 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Академічна доброчесність [розділ сайту НАЗЯВО]. URL: <https://naqa.gov.ua/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d1%96%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b4%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%be%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c/> (дата звернення: 26.06.2022).

2. Академічна доброчесність: вебінари. URL: <https://academiq.org.ua/vebinari-akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 26.06.2022).

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.

4. Засоби масової інформації: професійні стандарти, етика та законодавчі норми: наук. вид. / [укл. : Т. Петрів, А. Сафаров, В. Сюмар, О. Чекмишев]. – К. : Цимбаленко Є. С., 2007.

5. Засоби масової інформації: професійні стандарти, етика та законодавчі норми: наук. вид. / [укл. : Т. Петрів, А. Сафаров, В. Сюмар, О. Чекмишев]. – К. : Цимбаленко Є. С., 2009.

6. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів, 2000.

7. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія / П. П. Куляс ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 464 с.

8. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі для авторів випусків новин та інформаційних програм. http://journ.univ.kiev.ua/files/BBC_Guidelines_Ukr.pdf

9. Рижко О.М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук із соц. ком. : спец. 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій» / Рижко Олена Миколаївна . Київ, 2017. 438 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ryzhko_Olena/Plahiat_u_sotsialnokomunikatsiinomu_vymiri_pochatku_KhKhI_stolittia_pryroda_iavyscha_ta_istoriia_bor.pdf?PHPSESSID=kch98pilsrejbfl4uaod0dp936 (дата

звернення: 26.06.2022).

10. Рижко О. М. Рерайтинг // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Рерайтинг> (дата звернення: 21.12.2021).

Додаткова:

1. Геллер Майкл, Зальцман Джеймс. Моє! Що кому належить і як це на нас впливає / пер. з англ. Ірина Павленко. Київ: Лабораторія, 2021. 320 с.

2. Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти: проєкт. URL: <https://academiq.org.ua/> (дата звернення: 26.06.2022).

3. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату в НАУ.

URL:https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/qadobrochesnist/28_05_2020/P_pro_plagiat_zkoregovane.pdf (дата звернення: 26.06.2022).

4. Положення про систему виявлення та запобігання академічному плагіату в Київському національному університеті імені Тарса Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Detection-and-prevention-of-academic-plagiarism-in-University.pdf> (дата звернення: 26.06.2022).

5. Про авторське право та суміжні права: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 26.06.2022).

6. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.06.2022).

7. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 26.06.2022).

8. Рижко О. М. Компіляція // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Компіляція> (дата звернення: 21.12.2021).

9. Рижко О.М. Плагіат як соціальнокомунікаційне явище : монографія / О. М. Рижко. – Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 388 с.

10. Фрідман Рон. Розгадка геніальності. Як працює інженерія ідей / пер. з англ. Анастасія Дудченко. Київ: Лабораторія, 2021. 256 с.

11. Шор Роберт. Благай, кради і позичай. Митці проти оригінальності / Пер. з англ. Г. Лелів. Київ: ArtHuss, 2019. 186 с.

12. Gromkowska-Melosik, Agnieszka: Ściagi, plagiaty, fałszywe dyplomy : studium z socjopatologii edukacji / Agnieszka Gromkowska-Melosik. – Gdańsk ; Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007. 152 s.

13. McJohn S. Copyright: Examples and Explanations / Stephen M. McJohn. – New York: Aspen Publishers, 2006. – 356 p.

14. Moore Howard R. Plagiarisms, Authorships, and the Academic Death Penalty [Електронний ресурс] / Rebecca Moore Howard // College English. – 1995. – Vol. 57. No. 7. С. 788–806. URL:

<http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=wp> (дата звернення: 02.06.2021).

15. Roig M. Avoiding plagiarism, self-plagiarism, and other questionable writing practices: A guide to ethical writing. URL: <https://ori.hhs.gov/images/ddblock/plagiarism.pdf> (дата звернення 02.02.2022).

16. Fundamental Values Project, International Center for Academic Integrity. URL: <http://integrity.mit.edu/handbook/what-plagiarism> (дата звернення: 26.06.2022).

17. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / Іван Вихованець; післямова А. Загнітка. К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.

18. Дудик П. С. Стилїстика української мови : Навчальний посїбник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.

19. Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного. 2-ге вид. Київ : Либїдь, 2017. 360 с.

20. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. 3-тє вид. Тернопїль, 2000.

21. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навчальний посїбник. Київ, 2004.

22. Стилїстика української мови: Підручник / За ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

23. Сучасна українська мова : підручник / за ред. О.Д. Пономарева. 4-те вид. Київ : Либїдь, 2008. 488 с.

24. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста : навч. посїб. Львів : ПАІС, 2004. 332 с.

25. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посїбник / За загал. ред. В.Ф.Іванова. — К.: Академія Української Преси, 2011. — 262 с.

26. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посїбник / Інститут масової інформації. — Київ:ТОВ “Софія-А”, 2016. — 184 с.

27. Земляна І. Журналіст і (не) безпека. Посїбник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. / Інститут масової інформації . – К., 2016. – 192 с.

28. Іванов В., Сердюк В. Журналістська етика: 3-є вид., випр. К.: Видавничо-полїграфічний центр «Київський університет», 2008. – 224 с.

29. Йоганнес Людвіг Інвестиґативний пошук / Видання 3-є, перероблене / За загал. ред. В. Ф. Іванова, Пер. з нім. А. Баканов, В. Климченко. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2017. — 266 с.

30. Куляс І., Макаренко О. Ефективне виробництво теленовін: стандарти інформаційного мовлення. Професійна етика журналіста-інформаційника.

Київ: ХББ, 2006. – 120 с.

31. Посібник із верифікації інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://verificationhandbook.com/book_ua/about.php

32. Правила світу інформації: як українським медіа наблизитися до європейських стандартів. Посібник для журналістів. К., 2019, – 107 с.

33. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/institutional-50193015>

34. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану - Комісія з журналістської етики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyku-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/>

35. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо словника воєнного часу (оновлено) - Комісія з журналістської етики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyku-shchodo-slovnyka-voiennoho-chasu/>

36. Сердюк М. Війна. Діти, які ніколи не читатимуть книжок / Маша Сердюк; іл. Тетяни Калюжної. – Київ : Моя книжкова полиця, 2022.

37. Спільний акт узгодження № 3 «Висвітлення засобами масової інформації теми участі дітей у збройних конфліктах». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-3-vysvitlennya-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-temy-uchasti-ditej-u-zbrojnyh-konfliktah/>

38. Спільний акт узгодження № 4 «Висвітлення засобами масової інформації випадків насильства і жорстокості» . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-4-vysvitlennya-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-vypadkiv-nasylstva-zhorstokosti/>

39. Стандарт рівності: посібник пресової практики з гендерної перспективи / Ю. Гончар, Т. Кузнєцова, О. Погорелов, С. Штурхецький. – За ред. С. В. Штурхецького. – Рівне: видавець О. Зень, 2015. – 200 с.

40. УКРАЇНА В РОСІЙСЬКИХ ФІЛЬМАХ! Історія промивання мізків народу – YouTube. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=evkr6wG3BY0&ab_channel=%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%BD%D0%9A%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B%D0%BD%D1%96%D0%B2

41. Чекмишев О. В. Основи журналістики: теорія і практики журналістського фаху: навч. посіб. / О. В. Чекмишев. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. – 168 с.